



Fortí del Serrat del Maurici

Balsareny

Ubicació

Comarca:	Bages
Lloc/Adreça:	Sector central del terme municipal
Emplaçament	Variant de Balsareny (C-1411Z), al km. 46,9, a les primeres cases de Balsareny, camí direcció oest, travessar l'Eix del Llobregat en direcció a la Granja Sta. Susanna. Allà camí direcció nord i després oest uns 700 m, i trencall a l'esquerra (sud) 100 m.
Alçada:	411

Coordenades:

Latitud:	41.86606
Longitud:	1.86968
UTM Est (X):	406193
UTM Nord (Y):	4635523

Classificació

Número de fitxa	08018 - 192
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Edifici
Estil / època:	Contemporani
Segle	XIX
Any	1839
Estat de conservació	Regular
Notes de conservació:	En ruïnes. La part alta del fortí (per sobre del nivell de circulació del pas de ronda intern) sembla que en algun moment indeterminat fou enrunada, mentre que la resta de la fortificació està en força bon estat de conservació. Únicament sembla que hagin desaparegut els coberts que protegien les estances de l'interior.
Protecció	Legal
Tipus de protecció:	BCIN
Europea – Atributs inspire:	National Monument Record – Defensa
Observacions protecció:	Núm. registre 503-MH; R-I-51-5196. Decret castells i fortaleses 22/04/1949 (BOE 05/05/1949)

Pla General d'Ordenació Urbana del Municipi de Balsareny (PGOU).

Article 76 (edificis especialment protegits). Núm. 15: Fortí Carlí.

Data aprovació: dc., 27/11/1991 - 12:00

Número inventari IPA 582; CCAA 11706

Generalitat i altres inventaris

Accés Fàcil

Ús actual: Sense ús

Titularitat Privada

Titular: 08018A003000340000DJ

Fitxes associades:

[La Torreta](#)

Autoria de la fitxa Jordi Piñero Subirana

Data de registre de la fitxa: dt., 22/11/2022 - 11:42

Descripció

Fortí construït amb motiu de la primera Guerra Carlina (el 1839) i emplaçat al serrat del Maurici, enfront del castell de Balsareny. Des d'aquest turó es domina tant el poble de Balsareny com el pas de l'antic camí ral a Berga (actual carretera de l'Eix del Llobregat). La fortificació s'aixeca no al punt més alt del turó, sinó desplaçada al lateral i ben encarada cap a la vall.

Es tracta d'una construcció de planta pràcticament quadrada, amb un pati central i torres als vèrtexs. A la cara nord sobresurt a cada costat una bestorre d'angles arrodonits. A la cara sud les torres són menys evidents i consisteixen en reforços a cadascun dels dos angles, també arrodonits però sense que sobresurtin a l'exterior. Tal vegada ni tan sols eren més altes que el mur perimetral; senzillament devien estar equipades amb espais de vigilància a la part alta. Tota la fortificació queda encerclada per un fossat ben delimitat i revestit exteriorment amb pedra. Les dimensions de l'edifici són 24 x 20 m, mentre que el fossat fa tres metres d'amplada i un metre de fondària aproximadament.

El conjunt presenta un aspecte massís, amb uns murs d'1,5 m que, a la part inferior, són atalussats, amb un aparell format per pedres de dimensions mitjanes més o menys desbastades. Per la cara interna un pas de ronda enlairat voreja els murs. L'espai interior comptava amb una estança més gran situada al nord i dues de menors. Avui només en queden els fonaments dels murs. El pati interior ocupava l'espai més meridional, encarat a la porta d'accés al recinte. Actualment una passarel·la metàl·lica permet salvar el desnivell del fossat i accedir a l'interior de la fortificació. Abans hi havia un pont llevadís. A l'espai del pati hi ha una cisterna que recollia les aigües de la pluja. És circular amb parets revestides de cairons i entrada superior quadrada.

Les torres de la cara nord estaven defensades per troneres; és a dir, forats a la muralla per on apuntaven les peces d'artilleria, així com diverses espitlleres per a fusellers que s'insinuen a la part alta. Les torres de la cara sud tenen unes estances quadrades cobertes amb voltes de pedra i, al seu damunt, l'espai de vigilància. La de ponent era el polvorí, mentre que a la de llevant, que actualment es troba més d'erruïda, hi havia la cuina.

Observacions:

En alguns llocs es denomina erròniament aquest lloc com a Fortí de Sant Maurici i el turó com a Serrat de Sant Maurici. Entre d'altres a la fitxa d'inventari del patrimoni arquitectònic de la Generalitat de Catalunya (IPA). El nom correcte, però, és Fortí del Serrat del Maurici, i la muntanya és el Serrat del Maurici. Aquest topònim ja està documentat en un capbreu de 1681 i continua sent d'ús corrent.

En alguns llocs també es diu erròniament que el fortí va ser construït el 1838, abans del setge de Balsareny. Entre d'altres a la fitxa IPA.

L'any 1997 es va realitzar una intervenció arqueològica que va suposar la neteja total de l'interior del fortí (incloent un tractament amb herbicides), l'estudi de la cisterna i la realització de la planimetria del fortí.

Història

Balsareny va tenir un paper destacat durant la primera Guerra Carlina (1822-1840). Gràcies a l'estudi de Josep M. Sabala (1987) sobre unes memòries escrites per Ramon Gamisans Subirana coneixem amb força detall el setge que l'any 1839 va patir el poble, i que va motivar posteriorment la construcció del fortí.

Alineat amb el bàndol liberal, ben aviat Balsareny es va preparar per la resistència. El 1834 i 1835 s'havien reforçat les muralles, i el 1836 s'havia organitzat una milícia per fer front a possibles atacs carlins. El 1837 els dirigents carlins s'havien instal·lat a Berga, que es va convertir en la capital carlina del Principat. Posteriorment el comte d'Espanya (un general carlí d'origen francès) va traslladar el seu quarter general a Casserres i ordenà l'incendi d'Olvan i Gironella. El 1838 el Comte d'Espanya va segrestar el rector de Balsareny, Marià Casanova, que s'havia negat a pagar la contribució de la guerra. Finalment, el 17 de febrer de 1839 el Comte d'Espanya va atacar Balsareny amb un exèrcit de 3.200 soldats i 200 cavalls. Els carlins van rodejar el poble i van ocupar el serrat del Maurici, on encara no hi havia el fortí. Des d'aquí van bombardejar Balsareny durant dos dies. Al seu torn, un grup de 25 homes de la milícia local, capitanejats per Josep Camprubí, van aconseguir pujar al castell de Balsareny, que es trobava en ruïnes, i des d'allí mantenien a distància el setge. La gent del poble va aconseguir evitar un assalt amb baionetes al portal de Berga. Finalment, el dia 19 van arribar les tropes liberals comandades pel general Carbó, que venien de Vic per Sallent, i van aconseguir fer fora els carlins (Serra-Carreté, 2005: 82).

Poc després, el mateix any 1839 l'Exèrcit liberal va fer construir el fortí del serrat del Maurici, que tenia l'objectiu de defensar el camí ral de Berga a Manresa. Cal tenir present que amb la construcció del pont sobre el Llobregat Balsareny havia esdevingut una cruïlla de camins estratègica, i el castell de Balsareny es trobava en ruïnes perquè havia estat incendiat en una revolta contra el seu baró. A més, el baró no volia que s'utilitzés per cap dels dos bàndols. Per construir el fortí l'Exèrcit va enviar una companyia d'enginyers militars composta de més de cent homes, amb els seus muls, eines i altres instruments. Però poc després d'acabar-se l'obra la guerra va arribar a la seva fi, de manera que va venir just per estrenar-lo amb una secció de soldats que s'hi van estar pocs dies, ja que van baixar només dues vegades a missa al poble (Soler, 1989: 30). Probablement per aquesta mateixa època es va construir un segon fortí a l'altra banda del riu, popularment conegut com la Torreta. Devia servir com una posició de reforç per possibilitar el foc creuat sobre el camí ral de Berga.

El fortí del Serrat del Maurici va ser abandonat aviat, i llavors va ser objecte de rapinya per part dels balsarenys, que se'n van emportar teules, fusta i altre material. Durant molts anys hi va quedar un canó abandonat. Popularment el fortí del Serrat del Maurici s'havia anomenat Castell dels Moros.

Bibliografia

AUTORS DIVERSOS (1978-79). *Història de Balsareny*. Grup d'Estudis Locals (G.E.L.). Treball inèdit al fons de la Biblioteca Popular de Balsareny.

CARRETÉ PARERA, Ramon; BENÉITEZ, Vicenç (2002). *Balsareny: història en imatges (1897-1975)*. Col·lecció Fotografia històrica, 12. Angle Editorial; Centre d'Estudis del Bages, Manresa, p. 18.

CARRETÉ PARERA, Ramon (2010). *Noms de lloc, de casa i de persona de Balsareny*. Institut Cartogràfic de Catalunya, Barcelona, p. 113.

OLIVARES, David (1997). *La fortificació de la comarca del Bages en temps de les guerres carlines*. Centre Excursionista de la comarca de Bages, Manresa.

SABALA SAFONT, Josep M. (1987). *El setge de Balsareny per Compte d'Espanya en la 1ª Guerra Carlina (1839)*. Centre d'Estudis del Bages, Manresa.

SERRA SALA, Joan. M. (1988). "Balsareny", *Història del Bages*, vol. 1. Parcir Edicions Selectes, Manresa, p. 143.

SERRA SALA, Joan M.; CARRETÉ PARERA, Ramon (2005). *Balsareny, ahir i avui*. Ajuntament de Balsareny, p. 82-83.

SOLER CASTELLA, Francesc (1989-91). "Un pessic d'història: el Serrat del Maurici", "El Castellot del Serrat del Maurici". *Pàgines viscudes*. Cercle Cultural de Balsareny; Ajuntament de Balsareny, volum 1: p. 30-31, volum 3: p. 55.

VILA, J.M. (2001). "Fortí del Serrat del Maurici (Balsareny, Bages)". *Jornades d'Arqueologia 2001. Intervencions arqueològiques i paleontològiques a les comarques de Barcelona (1996-2001)*. La Garriga. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura (preactes), p.253.

VILA CARABASSA, J.M. (1997). *Memòria de la intervenció arqueològica realitzada al Fortí del Serrat del Maurici (15 juliol a 2 agost de 1997)*. *Prospeccions Serrat del Fortí Maurici – Bages*. Arxiu Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya, núm. reg. 3020.









